



MAX ERNST SANATINDA KOLAJRESİM-BASKİRESİM ETKİLEŞİMİ

THE INTERACTION OF COLLAGE-PRINTMAKING IN MAX ERNST ART

Abdulsemet AYDIN¹

Öz

Bu çalışma, Max Ernst'in sanat kariyerinin yegane üretim alanı olan resimlerinde, esasen farklı disiplinlere ait kabul edilen iki disiplini kombine etmesi ve bu kombinasyonda belirleyici olan münhasır sanat anlayışı ile kullandığı materyal, teknik ve yöntem ilişkisi karşılaştırmalı bir şekilde incelenerek değerlendirilmesinden oluşmuştur. Bu bağlamda, sanatçının bu çalışmada incelenen çalışmalarının üretildiği dönem sanat anlayışı araştırılarak bu anlayışından kaynaklı sanatsal kaygıları ışığında ürettiği düşünülen boya, kolaj ve baskiresim işleri arasındaki ilişki ile bu ilişkiden hareketle, esasen her sanatçı için de elzem olan, düşünsel-sanatsal tutarlığın gerektirdiği plastik sonuç ve etkinin gerektirdiği çözüm için sanatçının başvurduğu uygulama ve teknikler araştırılmıştır. Çalışma neticesinde, sanatçının hem yaşadığı dönemin toplumsal, bilimsel ve sanatsal koşullarını da sentezlediği nevi şahsına münhasır sanat anlayışı ile pratikleri arasında hem de multidisipliner işleri arasında tutarlı bir etkileşim olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boyaresim, Kolajresim, Baskiresim, Frotaj, Etkileşim, Kombinasyon

Abstract

This work is based on examining and comparing the relationship between Max Ernst's combination of two different disciplines, his use of various materials, techniques and methodology with his own artistic intentions. In this context, under the artistic influence of the period in which the works were produced, the relationship between the painting, collage and printmaking techniques as well as the efforts to keep the intellectual-artistic consistency -necessary for creating the required plastic effect- are examined. As a result of the research, it has been determined that there is a consistent interaction between the artist's synthesis of the social, scientific and artistic conditions of the time and his applications including his multidisciplinary works.

Keywords: Peinture, Collagepaint, Printmaking, Frottage, Interaction, Combination.

¹ Öğretim Elemanı, Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, saydin@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5065-0122

1. GİRİŞ

Ernst'in yoğun bir şekilde kullandığı ve sanat kariyerinin temel basamaklarından birini oluşturan resmetme yöntemi kolajresimdir. Kolaj, Ernst'te materyalin ötesinde münhasır sanatsal bir tutumunun tezahürüdür. Sanatçının bu tutumuna dair tutarlı uygulaması yağlıboyadan, kağıt, kumaş vb. pek çok hazır/ buluntulara kadar geniş bir materyal yelpazesinde görülebilir. Ernst'in işlerinde kullandığı buluntu teknik, malzeme, nesne ve imgelerin sanatçı bakımından amaca uygunluğunu sağlayan ise, onlarda mevcut olan veya içertilmiş etkisinin hem üreten hem de tüketenin insani-kolektif bilinçaltı veya geçmişini harekete geçiren/ortaya çıkaran, çağrışıma açık hazır bulunuşlu imgemsi biçim ve yüzeyleridir. Başlangıçtaki bu imgemsi, müphem kazara buluntular sanatçı tarafından, izleyende gündelik koşullarda ancak dolaylı yollardan ortaya çıkabilen/çıkarılabilen zihinaltı dünyasının katıksız kilit imgelerin yeni bir imge inşasına büründürülerek görselleştirilmiştir.

Ernst'in boyaresimleri bir biriyle ilişkisiz, bir arada tahayyül edilmesi güç, hatta neredeyse imkansız çeşitli gerçekliklerden fragman veya parçalardan oluşan imgelerle inşa edilen resimler sanatçının imzası niteliğindedir. Bu durum resmin örgüsünü oluşturan renk, form ve dokulara kadar her türden elemanda olduğu gibi, resmin temel sanat prensiplerinde de görmek mümkündür. Sanatçının parçala, kes, bir araya getir yapıştır biçimindeki resmetme yaklaşımını hem boya hem de kolaj resimlerinde aynı tutarlılıkta görülmüştür.



Max Ernst, *II. Yağmurdan Sonra Avrupa*, 1940-42, Tuval Üzerine Yağlıboya, 54.8 x 147.8 cm
<http://www.max-ernst.com/europe-after-rain.jsp>



Max Ernst, *Forest and Dove*, 1927, Tuval Üzerine Yağlıboya 10,03 x 8,13 cm,
Tate Gallery <http://www.max-ernst.com/forest-and-dove.jsp>

Max Ernst'in kariyerinde oldukça önemli imkanlar sunmuş olan kolaj temelli boya ve kolajresim yapımındaki münhasır sanatsal yaklaşımına paralel ve onlarla etkileşimli ve tutarlı bir başka resmetme yöntemi bir indirekt aktarma-çoğaltma baskiresim yöntemi olan frotajdır. Sanatçının bu baskiresim tekniğini keşfetmesine yol açan kaygı, şekli veya görünüşte bir tutarlılığın ötesinde, sanatsal anlayışının gereği olduğu düşünülmektedir.

1.1. Max Ernst Sanatında Kolajresim-Baskiresim Etkileşiminin Oluşumunda Rol Oynayan Faktörler

Ernst, sanatında özellikle de resim sanatında dönüm noktası oluşturan boya ve kolajresimlerini, tıpkı bunlarla eş zamanlı bir şekilde keşfederek geliştirdiği baskiresimde yaptığı gibi, sanat dışı veya başka kaygılarla üretilmiş ve birbiriyle ilişkisiz kağıt, kumaş, gazete, dergi, katalog vb. tamamen hazır materyal ve imajlardan oluşturmuştur. *“Bu yöntem basılı reklamlardan, kataloglardan seçtiği görüntüleri bir araya getirip değiştirmeye dayanıyordu. Birbiriyle aynı türden olmayan bu görüntülerin bir araya getirilişi, şaşırtıcı sonuçlar vermekle kalmıyor, aynı zamanda gerçekleştirdiği anlık çarpıtmalarla, baş döndürücü bir duygu ve yoğun bir kimlik ortaya koyuyordu”* (Lynton, 1982, s.147)



Max Ernst, *The Postman Cheval (Le Facteur Cheval)*, 1932, Kağıt Üzerine Kağıt ve Kumaş Kolaj, Kalem, Mürekkep Guaj, 64.3 x 48.9 cm, Peggy Guggenheim Collection, Venedik, İtalya
http://www.guggenheim-venice.it/inglese/collections/artisti/dettagli/pop_up_opera2.php?id_opera=129

Sanatçının tamamen münhasır sanatsal kaygıları gereği keşfederek tercih ettiği ve kolajresim yaklaşımıyla tutarlı olan frotaj baskiresim tekniği de her bakımdan sanatçının boyaresim-kolajresim-baskiresim anlayışının bir kombinasyonudur. Başlangıçta Uzak Doğu'da, tamamen fonksiyonel amaçlara binaen icat edilerek uygulanan frotaj bir yüzey, plak veya kalıp üzerine konulan baskı kağıdının boyalı bir araçla üstten (arkadan) sürterek veya oarak bastırılarak imajın kağıdın ovma yapılan ön yüzeyine aktarılması esasına dayanan basit bir indirekt uygulamadır. Ancak sanatçı bu tekniği, birbirine yabancı, sanat dışı veya başka amaçlarla üretilmiş ve bazen hazır, buluntu imgeler de barındıran basılı matbuat ve materyali kombine etme biçimindeki alametifarika kolajresim yaklaşımıyla tutarlı bir baskiresim yöntemi yaratma adına kalıp olarak değerlendirdiği yapay veya doğal nesne yüzeylerinden indirekt baskı yoluyla kağıt vb. yüzeylere aktarmaya dayanan, kendi nevi şahsına münhasır bir baskiresim anlayışına dönüştürmüştür.



Naoki Hayashi, *Balık Baskı*, Kağıt Üzerine Frotaj , <http://boysalmanac.com/2008/12/10/the-art-of-fish-preservation-gyotaku/>

“Max Ernst’in kolajlarını nasıl bulduğunu anlatışı, onun yaşamdan yararlanma tarzını göstermesi bakımından ilginçtir: “Bir kataloğa ait sayfaların büyüsiyle, çarpılmışsa döndüm. Katalog antropolojik, psikolojik, mineralojik ve paleontolojik amaçlar için yapılmış olan obje resimleriyle doluydu”(Passeron, 1990, s.54)”. Ernst’in, çeşitli imge veya imajlar içeren görsel veya fiziki materyali toplama, bir araya getirme ve birlikte bir kurgu dahilinde kompoze ve kombine etme esasına dayanan resmetme tavrı, ilk görüşte ancak ve yalnız peşin tasarlı bir yaklaşımla ilgili değerlendirilmenin ötesinde, daha çok sürrealist otomatizmle bağlantılıdır.

1670

Dada ile başlayan geleneksel sanat yaklaşımlarını kökten sorgulayıcı tavrın, genelde konvansiyonel sanata özeldir de resme dair form ve kompozisyon tasarım ve inşa anlayışını ters yüz ettiği bir süreçte Ernst’in de, form yaratma ve kompozisyon oluşturmada rasyonel akli kararlar reddeden, bilinçaltının otomatik yönlendirici reflekslerin belirleyiciliği doğrultusunda bir yaklaşım geliştirdiği görülmektedir. “Ernst’in frotajı keşfetmesi Breton’un, çocuk ve yetişkinlerin bulutlar içinde çeşitli şekilleri çıkarsama gibi, labirent hatlar “maze of lines” içinde imgelemi ayırt etme kolektif görsel deneyim yeteneği bağlantısı ile aynı esasa dayanır” (Zur Loye, 2010, s. 60)

Sanatçının kazara, rastgele, hazır, buluntu materyal ve imajlarla ve boya/kolajresim yaklaşımıyla etkileşimli ve tutarlı bir yaklaşım gerçekleştirme adına yine rastgele, hazır, buluntu obje ve yüzeylerden transfer ederek elde ettiği imajlarla resmetmeye imkan veren bu baskiresim yöntemi aynı zamanda ve her bakımdan resmetmeye dair iki temel disiplinin etkileşimli bir kombinasyonudur. Yüksek baskı tekniği mantığı içerisinde kabul edilen ancak imaj transfer şekli itibarıyla indirekt olan frotaj baskiresim yöntemi sanatçının bilinçaltı dünyasının gestural dışavurumunu yansıtan özelliği bakımından aslında bir direkt baskı tekniğidir. İlksel uygulaması kağıt veya baskı malzemesinin baskı alınacak orijinalin veya yüksek baskı kalıbının üzerine istenilen görüntüyü alabilecek şekilde yerleştirilmesi ve dışa dönük yüzü, kalıp olarak değerlendirilen obje veya kalıbın yüzeyindeki tümseklerinin belirinceye kadar ovma veya sürtmesi şeklindeki oldukça basit bir teknik olan frotaj; bazı

modifikasyonlarla modern sanatçının ilkel bilinçaltı dünyasının dışavurumuna uygun hale getirilmiştir. Başlangıçtaki amacı kopyalama, çoğaltma gibi işlevsel olan frotajın Ernst'teki bilinçaltı hissiyatını ovarak, sürterek yansıtmaya, ortaya çıkarma eylem ve işlevi karşılığı itibarıyla sonuçta işlevseldir ve çok da farklı değildir.

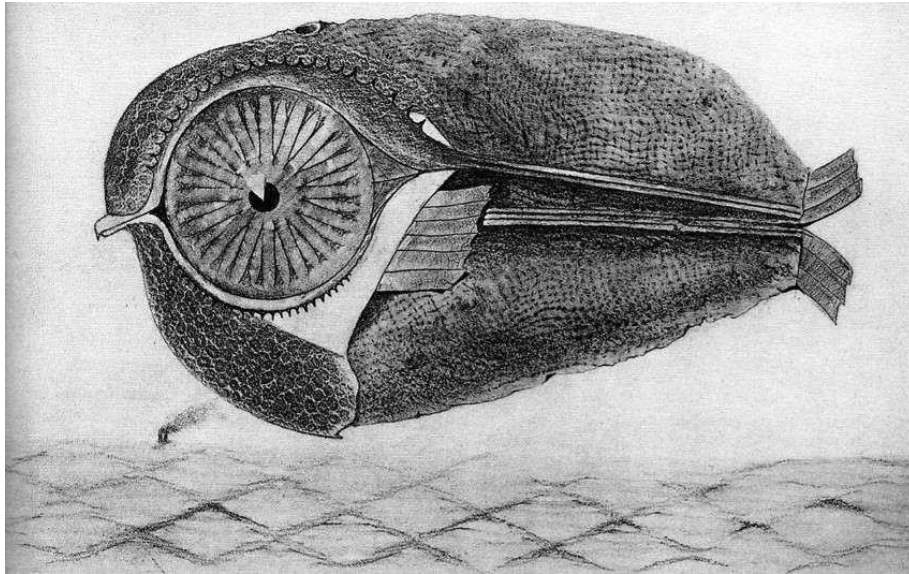


Max Ernst & Hans Arp, *Physiomythological Diluvian Picture*, 1920, Karton Üzerine Yapıştırılmış Kağıt Üzerine Fotoğraf Kolaj, Guaş, Mürekkep, Kalem, <http://artappreciationclassblog.blogspot.com.tr/2008/10/crossing-media.html>

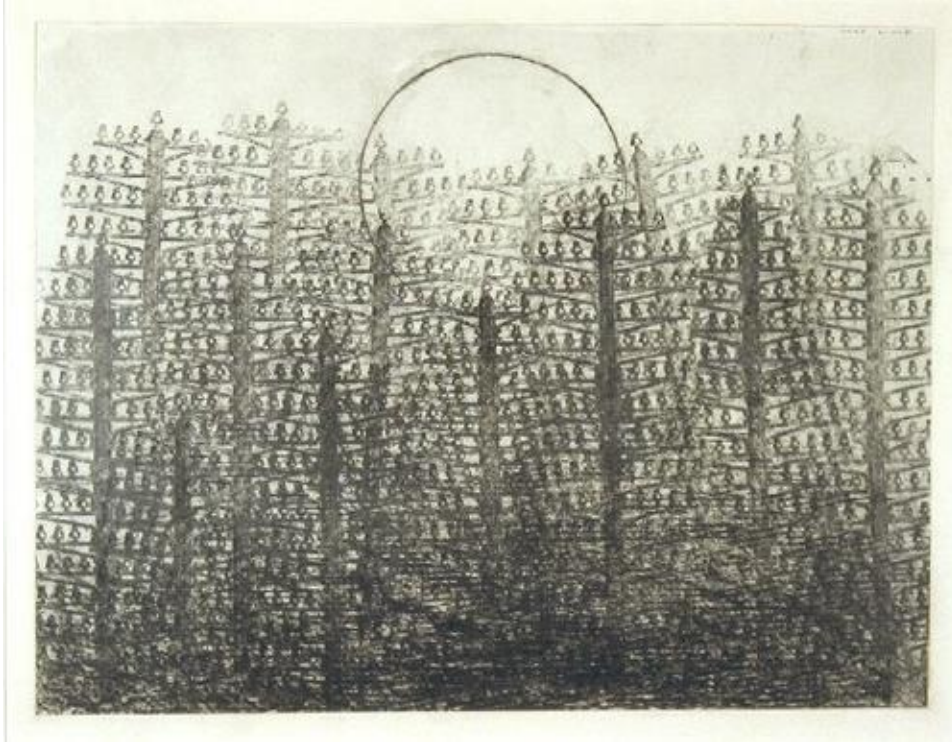
Baskı, mürekkep veya boyanın plaka yerine plaka veya yüzeyin tümsek yüzeyine kapatılan kağıdın arka yüzüne bir yumakla yapılan ovma ile gerçekleştirilmesi nedeniyle indirekt yüksek baskı olarak da adlandırılan bu tekniğin bilinen en eski gelişkin uygulamalarına dair Japon örnekleri ahşap blok ovma-baskı şeklindeki MS. 8.yy'a ait Budist dini metinlerdir. Yöntemin gerek primitifliği gerekse basitliği sanatçıya sürrealist otomatizmle örtüşen imkanlar sunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nı tüm dehşetine yakından tanık olan Max Ernst'in, savaş sonunda genel olarak zamanın toplumunda da meydana gelen, verili aklın veya rasyonalizmin reddi ve bilinçaltı kaynaklara yönelme biçimindeki tepkinin bir versiyonunu sanatında kendine özgü sanatsal bir çözüm yaratarak Sürrealizmin öncü isimlerinden bir sanatçı olması yolunda fırsat yaratmıştır. "*Ernst I. Dünya Savaşı esnasında Alman Ordusunda büyük çaplı yıkım ve drama maruz kaldığı topçu birliğinde zorunlu askerlik yaptı. Bir asker olarak savaşta Ernst'te derinden travma ve batı kültürüne eleştiri ortaya çıktı. Bu suçluluk duyguları onun modern dünyayla ilgili görüşünü irrasyonel yönde doğrudan besledi ki bu da onun sanatsal işlerinin esasını oluşturdu. Ernst'in bu sanatsal görüşü, mizaç ve enerjisi ile birlikte, onun Dada ve Sürrealist çalışmalarında sonuç verdi; Ernst her iki hareketin öncüsü oldu*". Max Ernst, <http://www.max-ernst.com/> Erişim 20-10-2017

Bilimde bilinçaltı veya muğlak zihin dünyası konusunun ilk olarak Sigmund Freud tarafından Psikoanalizm adıyla ortaya konulmasıyla birlikte otomatizm kavramı da tedavüldeki yerini almıştır. Bu kavram, Sürrealizmin kuruluş manifestosunu kaleme alan Fransız şair Andre Breton'nun 1924 Sürrealist Manifestosunda vurgulanmış ve sanatsal kavramlar arasına girmiştir. "Otomatizm, sanatta sürrealist harekette görüldüğü üzere, genel olarak yaratıcı sürecin bir parçası olan zihin altı ya da bilinçsiz zihne ait materyale ulaşmayı ifade eder". Otomatizm, <http://www.tate.org.uk/learn/online-resources/glossary/a/automatism>, Erişim Tarihi; 20 07 2016.

Sürrealist sanat yaklaşımının en önemli argümanı haline gelen otomatizmi kendi yaklaşımı içinde özgünleştiren Ernst, hali hazır boya ve kolajresim anlayışıyla etkileşimli bir tutarlılık dahilinde, 1925 yılından itibaren frotaj tekniğini bu yaklaşım doğrultusunda yeni bir resmetme biçimi olarak yoğunlukla kullandığı görülmüştür. Ernst'in genelde sanat özelde Sürrealist sanat tutumu-sürrealist otomatizm ile frotajı keşfi ve uygulaması arasında doğrudan bir neden-sonuç ilişkisi kurduğu anlaşılmaktadır. "1922'de Paris'e gider, oradaki dostları A. Breton ve P. Eluard onu Sürrealist hareketin aktif bir katılımcısı olmaya neden olurlar. 1925'te, ona sanrısız çağrışımlı görünümeler elde etmesini sağlayan frotaj (rubbing) tekniğini keşfetti". Max Ernst, <http://www.tate.org.uk/art/artists/max-ernst-1065> Erişim Tarihi 20 07 2016 Bu ilişkideki dikey dizilimin doğrudan ve doğal seyrine uygun olarak Ernst sanatsal kariyerinde etkileşimli bir tutarlılığın gereği olarak bir boyaresim-kolajresim-baskiresim kombinasyonu yönünde, frotajda evrilmiştir.



Max Ernst, *The Fugitive (L'Évadé)* Natural History (Histoire Naturelle) serisinden, 1926, Kağıt Üzerine Frotaj Baskı, 25.7 × 42.3 cm); Kağıt Boyut: 32.3 × 49.8 cm. https://www.moma.org/learn/moma_learning/max-ernst-levade



Max Ernst, *Orman ve Güneş (Forest and Sun)*, 1931, Kağıt Üzerine Grafit Frotaj, 20 x 27.8 cm, Moma (Gift of Mme. Helena Rubinstein) <http://www.moma.org/collection/works/37053>

2. SONUÇ

Sanatta özellikle de resim sanatında olagelen ve de olması gereken, disiplinler ve multidisipliner çalışmalarında, her sanatçının sadece şekli değil özde de tutarlı olmasıdır. Konuya esas Max Ernst'in de bu bağlamda tutarlı olduğu ve bunu doğal sanatsal evrimi süresince esasen resim sanatının farklı disiplinleri içinde ürettiği işleri incelendiğinde görülmüştür. Sanatçının, boyaresimlerdeki, esasen farklı zaman ve bağlamlara ait görsel fragman veya parçaları apansız bir şekilde bir araya getirerek ait oldukları veya ait olduğu var kabul edilen gerçeklik ve bütünlüklerle bağlantısı kesilerek, farklı bir bağlam ve bütünlük içinde yeni imgeler kombinasyonları biçiminde yeniden harmanlanması şeklindeki tutumu nevi şahsına münhasır bir sanatsal tutumdur. Ernst'in bu mütemadi sanatsal tutumunu hem farklı disiplinlerde hem de bu disiplinleri kombine ederek gerçekleştirdiği baskiresim çalışmalarında sağlam bir tutarlıkla evirerek sürdürdüğü anlaşılmıştır. Günümüzden asırlarca önce biliniyor ve uygulanıyor olmasına karşın frotajın Ernst tarafından sürrealist otomatizmle ilişkilendirilerek yeni bir plastik dil biçiminde modifiye edilerek uygulanmasının sanatçının sanat kariyerinde başat yerinin ötesinde, multidisipliner sanatçının ressamca yaklaşımıyla etkileşimli bir tutarlılığın gereği keşif ve modifiye edilerek uygulanma her bakımdan önemlidir. Sonuç olarak sanatta ve sanatçıda özellikle de multidisipliner iş üreten sanatçı bakımından etkileşim, eşyanın tabiatı icabı, gayri ihtiyari etkileşimin aksine taammüden yaratılan ve bağlı sonuçları olan bir süreçtir.

KAYNAKÇA

Lynton,N., (1982), “*Modern Sanatın Öyküsü*”, Çev. Cevat Çapan- Sadi Öziş, İstanbul: Remzi Kitabevi

Passeron,R., (1991), “**Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi**”, Çev. Sezer Tansuğ, İstanbul: Remzi Kitabevi

Zur Loye, T. P. (2010), “*History Of A Natural History: Max Ernst's Histoire Naturelle*”, Frottage, And Surrealist Automatism, Department of Art History and the Graduate School of the University of Oregon/ USA

Otomatizm, <http://www.tate.org.uk/learn/online-resources/glossary/a/automatism>

Ernst, M. , *Europe After The Rain*, <http://www.max-ernst.com/europe-after-rain.jsp>

Ernst, M. , *Forest and Dove*, <http://www.max-ernst.com/forest-and-dove.jsp>

Ernst, M. , *The Postman Cheval*, http://www.guggenheim-venice.it/inglese/collections/artisti/dettagli/pop_up_opera2.php?id_opera=129

Hayashi, N. , *Balık Baskı*, <http://boysalmanac.com/2008/12/10/the-art-of-fish-preservation-gyotaku/>

Ernst, M &Arp, H. , *Physiomythological Diluvian Picture*, <http://artappreciationclassblog.blogspot.com.tr/2008/10/crossing-media.html>

Ernst, M. , *The Fugitive (L'Évadé)* https://www.moma.org/learn/moma_learning/max-ernst-levade

Ernst,M. , *Orman ve Güneş (Forest and Sun)*, <http://www.moma.org/collection/works/37053>